

Cu „Visul” lui Shakespeare pe drumuri italiene

de **Margareta Bărbuță**

PRATO

11—13 aprilie

Eram în Italia de o săptămână, când am întâlnit la Prato trupa clujeană, în plină repetiție pentru spectacolul care, a doua zi, avea să inaugureze turneul.

Veneam de la Genova, unde participasem împreună cu George Franga, la Congresul internațional al Bibliotecilor și Muzeelor de arta spectacolului. Inimosul și neobositul director al Muzeului Teatrului Național a făcut acolo cunoscută existența acestei instituții, stârnind interesul celor aproximativ 50 de delegați, veniți din 15 țări, în timp ce subsemnata lucra în comisia pentru elaborarea unei bibliografii internaționale a artelor spectacolului, lucrare fundamentală, menită a veni în sprijinul teatrologilor începători din toată lumea, și care se efectuează cu sprijinul UNESCO, prin ITI, sub conducerea lui René Hainaux, redactorul șef al revistei „Le Théâtre dans le Monde.”

←Liliana Tomescu: după două repetiții
în rolul Titaniei.

Așadar, după un drum cu mașina, în care am străbătut cu viteză fantastică — înfiorată — serpentinele abrupte, tunelurile, povirnișurile splendidei riviere răsăritene, înainte de a intra pe larga și amețitoare autostradă, am ajuns la Prato, unde, la 11 noaptea, actorii Teatrului Național din Cluj erau în plină repetiție. A doua zi era spectacolul. În sala Teatrului „Metastasio”, un teatru de tip tradițional, cu scenă-cutie, parter și trei rânduri de loji în semicerc, răsună glasul lui Vlad Mugar, într-un jargon româno-italian, dînd îndrumări, cînd actorilor, cînd tehnicienilor. În sală, conducătorii Teatrului „Metastasio”, Montalvo, Cassini, Bruno Dabizzi, reprezentanți ai presei, dornici de a cunoaște spectacolul cu o zi mai devreme, pentru a putea publica cronică a doua zi după spectacol, cu toată seriozitatea. Conștiincioși critici!

Ziua premergătoare spectacolului s-a desfășurat în emoții supra-adăugate celor obișnuite. O grevă a muncitorilor din Prato, timp de două ore, a întrerupt toată activitatea din teatru, împiedicînd manevrele tehnice, punerea la punct a luminilor etc. Intrată în

rolul Titaniei după două repetiții, Liliana Tomescu avea o spaimă crescândă, care i se citea pe chipul alb-livid și în tăcerea încremenită.

Seara, în sala plină de notabilități ale vieții publice din Prato și Florența și de spectatorii obișnuiți, iubitori de teatru (cărora li se adăugau Iacob Ionașcu, ambasadorul României în Italia, împreună cu membri ai ambasadei noastre, veniți de la Roma), spectacolul a fost urmărit cu atenție, ascultat în tăcere, cu vizibilă plăcere. Treptat, crisparea inițială a actorilor s-a topit în contact cu sala receptivă; muzica, ritmul mișcărilor și-al rostirii textului lui Shakespeare au căpătat fluentă și forță de comunicare. Tracul Lilianei Tomescu s-a dizolvat în maxima concentrare a jocului, ansamblul sudindu-se în jurul ei ca în jurul unui centru de iradiere a undelor emoționale.

Noaptea, la Florența — căci la Florența eram cazați, într-o pensiune cu nume de ispită. „Desirée” —, micul restaurant „La Bussola”, de pe Via Porta Rossa, a fost martorul multor mărturisiri despre emoția, teama, bucuria din cutare moment, ba cutare, ba cutare, din timpul spectacolului.

A doua zi, presa:

LA NAZIONE, sub titlul: *Românii la Metastasio* dădea publicului în subtitlu câteva pîile concentrate ale ideilor cronicii: „Un basm «beat» despuiat de elementele tradiționale. *Un vis în noaptea miezului de vară* de Shakespeare, în regia originală a lui Vlad Mugur. O muzică foarte modernă însoțește acțiunea într-o scenografie sugestivă”.

„Toți interpreții au răspuns regiei cu ductilă inteligentă... succesul a fost deplin”.

Ediția din Prato a ziarului sublinia: „Noaptea shakespeareeană a fost investită cu problemele sociale și valori morale strîns legate de epoca noastră. Excelente, regia și interpretările...”

Al doilea spectacol, eliberat de crispările primei serii, cucerește publicul mai direct, mai spontan, smulgîndu-i câteva rînduri de aplauze la scenă deschisă.

Actorii s-au regăsit. În autobuzul cu care se face naveta Florența-Prato-Florența se aud comentarii despre Galeria Uffizzi, Piazza del Duomo, San Marco.

Vizităm Siena, orașul-minune, cu străduțele sale roșii, în pantă, cu Piazza del Campo în formă de scoică uriașă, cu contrastele ei între piatra roșie a străzilor și a caselor și marmora albă a domului, a altor monumente... Seara se joacă mai destins, aproape prea destins. Dar publicul e receptiv, iar noi am prins curaj.

MILANO

14—18 aprilie

Aici ne așteaptă câteva surprize. Mai întîi, că sîntem prognațai, cu spectacolul nostru, în cadrul manifestărilor reunite sub titlul „Milano aperta” („Milano — oraș deschis”),

fiind precedați în această „Rassegna internazionale dello spettacolo” de un recital Aznavour, și urmați de un recital Georges Moustaki, un spectacol cu *Rabelais* de Jean Louis Barrault, de spectacolul *Lorenzaccio* de Musset, în regia lui Krejca, cunoscut conducător artistic al Teatrului „Za Branou” din Praga. La asemenea concurență, grijile cresc din nou, emoțiile își fac din nou apariția. În al doilea rînd, jucăm în sala Teatrului Liric, sală mare de vreo 1600 locuri: cum va răsună spectacolul nostru aici? Și cum se va umple sala?

În dimineața care precede spectacolul, toate ziarele publică relatări despre Teatrul Național din Cluj, despre conferința lui de presă, — organizată la Piccolo Teatro (cărui îi aparține și sala Liricului) — despre spectacol. Atmosfera este, așadar, pregătită — deși cam tirziu.

Legătura cu colectivul se face greu. Toată trupa e cazată la Lecco, o localitate pe malul lacului Como; admirabilă vilégiatură, dar naveta durează cam mult — o oră fiecare drum — și actorii, în ciuda frumuseții peisajului, sînt cam oboșiți. Fapt care nu se vede însă în spectacolul de seară, pe care publicul îl urmărește atent, concentrat. La primul ropot de aplauze ne liniștim. Sala e cîștigată.

E interesant de urmărit un spectacol în evoluția sa, de la seară la seară, în funcție de condițiile exterioare (scena, sala, publicul), de condiția actorilor, de starea de spirit. Niciodată n-a fost mai evident ca acum că spectacolul de teatru este un organism viu, care se naște și moare în fiecare seară, fără să se repete vreodată, identic, în toate amănuntele sale. Un gest nou apare, indicînd o integrare mai adîncă a actorului în rol, o nuanță nouă se face auzită în glas; o relaxare a unui actor atrage după sine o scădere a ritmului general.

În seara celui de al doilea spectacol, actorii au sosit la teatru oboșiți, agitați, căci fuseseră surprinși pe stradă de o mare demonstrație, care se încheiase cu intervenția poliției, cu gaze lacrimogene, cu geamuri sparte. În spectacol s-au simțit ecouri ale momentelor trăite, fără însă ca spectacolul, în esența sa, să sufere vreo modificare. Căci și aceasta face parte din substanța artei teatrale: actorul își lasă, la intrarea în scenă, toate gîndurile și simțirile care nu aparțin personajului.

Mai bogată decît la Prato, și mai diversă ca orientare politică și estetică, presa milaneză a reacționat variat, ba chiar contradictoriu la spectacol, de la aprecierea absolut pozitivă publicată de UNITA, la cronică plină de rezerve a cronicarului ziarului CORRIERE DELLA SERA.

Din ansamblul cronicilor se degajă totuși, net, o opinie favorabilă, de apreciere a spectacolului — și nu cu indulgență, ci cu respectul cuvenit unei realizări artistice de ținută. Notă discordantă face numai COR-

RIERE D'INFORMAZIONE, care neagă calitatea decorului și a costumelor, considerând chiar interpretarea actoricească diletantă (apreciind însă concepția nouă, în-deosebi în interpretarea Titaniei); el este, însă, contrazis categoric de celelalte cinci, printre care se mai află, pe lângă cele două citate, IL GIORNO, AVANTI, și AVVENIRE („Un Vis gingaș, pus în mișcare de o fantezie grațioasă pe un ton de ironie, înclinat să-și contemple propria perfecțiune“).

ROMA

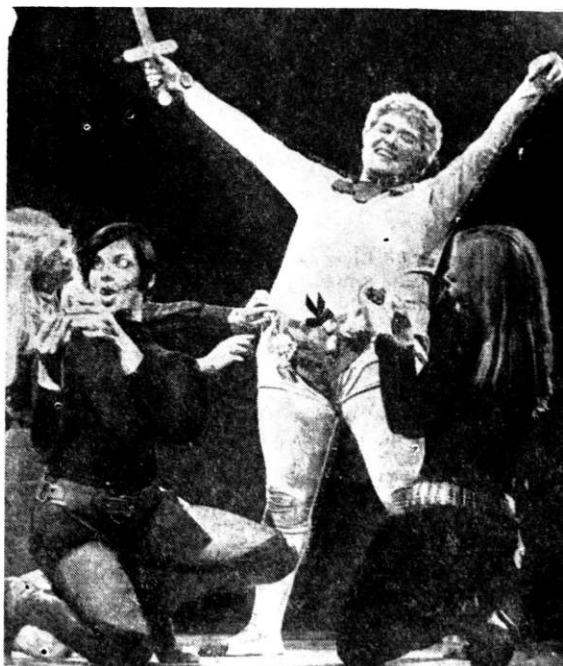
Și iată acum, în „orașul etern“, primul teatru românesc care joacă un spectacol în limba română. Accidente al căror sens nu izbutim să-l limpezim au făcut ca publicitatea să fie aici complet inexistentă; aici, unde ziarele și zidurile anunță pentru a doua zi deschiderea Festivalului internațional denumit „Premio Roma“, cu spectacolul lui Barrault, *Rabelais*; unde ziarele și zidurile fac cunoscut publicului că „Teatro Stabile di Torino“ joacă în fiecare seară *Visul* de Strindberg cu Ingrid Thulin în rolul principal; unde ziarele și zidurile cheamă publicul la tot felul de manifestări — la filmul lui Antonioni, „Zabriskie Point“, la „Divorțul“ cu Vittorio Gassman, la altele și alte ispite.

Și totuși, Roma a constituit punctul culminant al turneului teatrului din Cluj. În două zile, grație oamenilor inimoși de la „Teatro Valle“ — Maria Teresa Canitano și mai ales Erio Magnani, șeful serviciului de relații cu publicul — situația s-a schimbat radical. O conferință de presă, cu o participare numeroasă, a dat gazetarilor prilejul de a cunoaște câte ceva despre spectacol, despre teatru, despre noi. IL GIORNALE D'ITALIA a publicat o amplă relatare sub titlul: „Astă-seară unica reprezentare la Teatro Valle. Shakespeare reinterpretat de teatrul român“.

Într-o sală plină, în care domina tinerețea, dar în care se aflau de asemenea mulți oameni de cultură, gazetari, artiști, spectacolul clujean a căpatat o nouă strălucire, desfășurându-se mai vioi, mai colorat, mai plin de sevă, într-un ritm mai precis cadenciat. Scena de teatru în teatru, în care meșterii joacă farsa tragică despre Piram și Tisbe, și care părea de fiecare dată că trenează, făcând să scadă tensiunea generală a spectacolului, a fost jucată cu aplomb, stîrnind risete și aplauze repetate. Să fi fost oare traducerea simultană care a contribuit atât de substanțial la stabilirea contactului între scenă și sală? Fapt este că, după primele replici, cînd au simțit reacția vie a sălii, actorii au mers în plin, cu o siguranță și o vigoare crescute, fiecare replică și fiecare cuvînt dobîndind parcă valențe noi, posibilități noi de comunicare, întregite de muzică și dans. Sala a răsplătit cu aplauze entuziaste și cu rechemări la rampă pe interpreți.

Spectacolul clujean cu „Visul...“ lui Shakespeare: „un spectacol viu, în cheie antitraditională“

„Rabelais“: o adevărată dezlănțuire de vitalitate

Și aceasta a fost remarcată de presă, a doua și a treia zi, — o presă, de asemenea, cu diferențe și nuanțe de opinii, dar mult mai omogenă în poziție decât cea din Milano. UNITÀ exprimă și aici o opinie foarte favorabilă, completată de IL TEMPO, care remarcă faptul că în același timp două teatre românești (al doilea fiind Teatrul „Bulandra”, care la Florența participase în acele zile, cu succes, la „Rassegna Internazionale dei teatri stabili”) dau publicului italian posibilitatea de a cunoaște două aspecte diferite ale teatrului din România, de PAESE SERA, care definește spectacolul clujean „*Un Vis scris pe apă*”, remarcând „excelența și bine orchestrata pregătire profesională”, de LA VOCE REPUBBLICANA, care face o analiză inteligentă a spectacolului sub titlul „Un spectacol viu, în cheie antitradțională, prezentat de Teatrul Național din Cluj”.

„Multe aplauze și nici o altă reprezentatie”, încheie cronicarul de la LA VOCE REPUBBLICANA, exprimând astfel un regret general, pe care l-au repetat mai toți cronicarii, și nu numai cei din Roma, pentru numărul scăzut de reprezentații (la Roma, una singură).

GENOVA

Reîntâlnire cu orașul lui Cristofor Columb, orașul cu casele așezate în scări, pe coasta muntelui coborînd direct spre mare, cu fațade cu vile elegante și blocuri viu colorate, în contrast cu ulicioarele portului, înguste, întunecate, străbătute de câte o rază de lumină neașteptată, de nu se știe unde, și înviorate de șiruri de rufe întinse la uscat — ce mult se spală rufe în Italia! — ca într-un film neorealistic.

Nimerim însă în contratimp cu publicul, deoarece Italia serbează a 25-a aniversare a Eliberării, și, profitînd de cele două zile festive, genovezii pleacă din oraș, într-un lung week-end. Totuși, spectatorii prezenți (sala se umple cam pe jumătate) aplaudă cu convingere, și chiar cu o căldură neobișnuită. Ni se spune că publicul genovez e de obicei foarte rezervat, nu se lansează prea ușor în manifestări de simpatie, iar reacția sa față de spectacolul românesc e foarte măgulitoare.

Primele ziare aparute înainte de plecarea noastră reflectă, unul un punct de vedere călduț și cam incert (IL SECOLO XIX — sub titlul „Și Shakespeare poate deveni hippy”), și altul, entuziast (IL LAVORO. „Incitantul spectacol acela oferit de ansamblul actorilor români, angajați în versiunea textului lui Shakespeare «Un vis în noaptea miezului de vară»”).

CONFRUNTĂRI — AMBIANȚĂ — OAMENI

Iată-ne la capătul unui drum, în care am avut prilejul, timp de nouă seri, să înfrun-

tăm opinia unui public străin, cu un spectacol care, datorită concepției sale, se pretează la discuții fructuoase despre valorificarea în spirit contemporan a operelor clasice, în general, și a lui Shakespeare, în special. Toată presa — pînă la plecarea noastră din Italia 15 ziare publicaseră cronici — a remarcat primirea caldă pe care publicul a făcut-o spectacolului. Iar comparația pe care cronicarul de la LA VOCE REPUBBLICANA o făcea cu unele spectacole locale nu era deloc întîmplătoare. Teatrul italian trece printr-o perioadă proastă. Mi-au spus-o mulți, am citit-o și prin revistele de specialitate, m-am convins și singură. La Genova am văzut două spectacole prezentate de „Compagnia dei quattro” un grup de actori buni, dar ce folos? O piesă intitulată *Cealaltă rană*, compusă de Aldo Braibanti pe ideea lui *Filodet* de Sofocle, încearcă să reinterpreteze vechiul mit în semnificații actuale. Dar e un hibrid, în care greu mai recunoști ceva din tragedia antică, fără a fi devenit însă ceva nou, coerent, interesant. O comedie, denumită *Trigamul sau Împărțirea*, dramatizare după un roman, încearcă o satiră la adresa pompei goale de conținut a fascismului, dar se desfășoară într-o ambianță de o vulgaritate crasă, care înecă ideea. Infuzia de forțe proaspete din afară încearcă să ajute la îmbunătățirea situației.

Piccolo Teatro din Milano reprezenta, paralel cu spectacolul nostru, un spectacol realizat de tînărul regizor francez (lansat cu brio în ultimul an) Patrice Chéreau, după poemul lui Pablo Neruda *Strălucirea și moartea lui Joachim Murieta*. Spectacolul, remarcabil prin forța imaginației regizorului și vigoarea interpretării actricești, se desfășura într-o alternanță de planuri și de registre, între dramatic și grotesc, impresionantă. Biografia poetică a eroului popular chilian din secolul trecut era prezentată într-o formulă de improvizație (nimic nou sub soare). Spectacolul compunîndu-se parcă sub ochii noștri, sub conducerea unui personaj, Poetul, care declama din poemul lui Neruda, într-un decor, care putea fi ruinele unei biserici, un garaj sau o magazie. Și totul, întretăiat de scene de un grotesc impresionant, jucate de niște actori perfect antrenați, acrobați, dansatori, cîntăreți, prestidigitatori.

Tot la Milano, trupa Teatrului „Stabile” din Torino juca *Visul* de Strindberg, în regia lui Michael Meschke din Suedia și acționa suedeză, bine cunoscută din filme, Ingrid Thulin. Spectacolul însă nu era prea reușit și presa a fost destul de aspră cu el.

Marele eveniment artistic, la care am asistat cu o adevărată bucurie, a fost *Rabelais* — jocul dramatic compus și realizat de Jean Louis Barrault, pe baza unor momente din „Gargantua și Pantagruel”, la care participă, înfiți ca povestitor și apoi ca perso-

TEATRO STABILE TORINO

AUGUST STRINDBERG

IL SÓGNO

„Visul” de Strindberg cu Ingrid Thulin: o „presă” destul de aspră.

Margareta Bărbuță și George Franga împreună cu teatrologul André Ueinstein (stînga)

naj ce se confruntă cu Panurge, Rabelais însuși. Spectacolul protestatar în esență sa, exprimînd deschis revolta împotriva abuzului de autoritate și pledînd pentru om și demnitatea umană, *Rabelais* se desfășoară ca o mare reprezentatie populară la care participă drama, comedia, dansul, muzica, pantomima, într-o adevărată dezlănțuire de vitalitate, de bucurie a jocului, a vieții. Actorii, nu toți de egală valoare, sînt totuși admirabil antrenați, înaintea tuturor impunîndu-se Barrault însuși, de o splendidă tinerețe la cei aproape 60 de ani ai săi, de o admirabilă vivacitate și, mai ales, de o mare modestie. În grădina palatului Medici, devenit astăzi „Accademia di Francia”, era instalat un cort imens de circ, construit special pentru acest spectacol. Mulțimea se tîlăzuia, în seara premierei spectacolului, spre contul cu pricina, traversînd grădina spre luminile circului — o mulțime pestriță și strălucitoare, cu doamne în blănuri și bijuterii și domni în ținută de seară, proaspăt descinși din mașinile care nu mai încăpeau la parcaj. Lîngă cort, un om simplu, modest, în pulover negru și pantaloni de catifea reiață bătea un gong, anunțînd că se apropie începutul spectacolului. Era Barrault.

Spectacolul a continuat să se joace cu casa închisă patru seri la rînd. Și dacă, paralel cu el, noi am reușit să avem la Roma o sală plină și entuziasată, e cazul să ne declarăm mulțumiți.

Turneul nostru s-a desfășurat într-o ambianță nu tocmai prielnică. Trei Festivaluri internaționale de teatru își disputau interesul presei cam în același timp: la Florența, „Rassegna internazionale dei teatri stabili” (unde Teatrul „Bulandra” a făcut o impresie foarte bună); la Milano, „Rassegna internazionale dello spettacolo” (la care am participat); la Roma, „Premio Roma”, deschis cu brio de Barrault. Cît despre manifestările românești, pe lîngă paralelismul cu Teatrul „Bulandra” de la Florența, cinematografia era prezentă la Roma concomitent cu noi, organizînd „Zilele filmului românesc”. În același timp, viața politică a Italiei era în plină agitație, căci intensificarea luptei greviste a muncitorilor și a salariaților de alte categorii se corobora cu campania desfășurată de toate partidele, în vederea alegerilor din luna iunie. Și dacă în ciuda tuturor acestor condiții, turneul Teatrului Național din Cluj a stîrnit interes și a fost apreciat, faptul e cu atît mai semnificativ.

Dintre oamenii care ne-au fost aproape și care ne-au făcut să le simțim prezența caldă, n-aș vrea să rămînă absenți din aceste însemnări șeful Teatrului Valle — Erio Magnani — și dramaturgul Aldo Nicolaj, al cărui nume sper să-l văd pe afișele teatrelor noastre în stagiunea viitoare.